

Trochu z histórie

Veľká noc alebo **Veľkonočné sviatky** alebo **Pascha** (novogr. *πάσχα* – pascha, z hebr. פסח - pesach) je najvýznamnejší kresťanský sviatok, ktorý pripadá na marec alebo apríl. Veľká noc je pre kresťanov oslavou zmŕtvychvstania (resp. vzkriesenia) Ježiša Krista po jeho smrti na kríži. Udalosti Veľkej noci a ich interpretácia úzko súvisia s významným židovským sviatkom Pesach, ktorý sa slávi zhruba v rovnakej dobe. V prostredí Gréckokatolíckej a pravoslávnej cirkvi sa pre tento sviatok používa takmer výlučne názov Pascha.

Kresťanské oslavy Veľkej noci sa v Novom zákone nespomínajú, najstarším svedectvom o Veľkej noci je *Veľkonočný preslov* Melita zo Sárd z 2. storočia. Oslavy Veľkej noci sa teda v cirkvi objavili veľmi skoro.

Vysvetlenie pôvodu názvu „veľká“ treba hľadať v časoch židovského otroctva v starovekom Egypte. Faraón nebol ochotný prepustiť svojich izraelských otrokov, a preto Boh trestal krajinu desiatimi ranami. Až po poslednej z nich, keď zomreli všetky prvorodené egyptské deti, faraón prepustil zotročený ľud. Židov, ktorí pomazali veraje svojich dverí krvou baránka, sa táto pohroma netýkala a anjel smrti ich obišiel. Baránok je preto symbolom Ježiša Krista, ktorého krv nás všetkých zachránila od večného zatratenia. Ako sa ďalej uvádza v Biblii, po vyslobodení z Egypta previedol Boh ľud na čele s Mojžišom cez Červené more, ktoré rozdelil a vysušil. Tu niektorí hľadajú pôvod tradičného židovského názvu pre Veľkú noc: pásach - prechod. Iné slovo pásach vysvetľujú ako obídenie, vyhnutie sa, a vzťahujú ho na anjela smrti, ktorý obchádzal domy potreté krvou. Obídenie aj prechod predstavujú veľké Božie skutky, ktoré urobil počas jednej noci pre svoj ľud, a preto každoročnú spomienku na tento deň Izraeliti nazvali Veľkou nocou.

Symbolika prechodu z otroctva do slobody sa preniesla aj do kresťanstva ako prechod z hriechu do života v Božej milosti, ktorý zabezpečil Ježiš Kristus svojou smrťou a zmŕtvychvstaním.

Veľkonočné oslavy sa podľa regiónov líšia. Pretože sa časovo zhruba prekrývajú s pohanskými oslavami príchodu jari, ľudové tradície prevzali z predkresťanských dôb mnoho zvykov a obyčajov.

Predpokladaný dátum Ježišovej smrti a vzkriesenia

Presný dátum Ježišovej smrti nie je známy, avšak možností, medzi ktorými je možné vybrať, nie je veľa. Isaac Newton svojimi výpočtami z roku 1733 prišiel k záveru, že k Ježišovej smrti mohlo dôjsť v piatok 7. apríla 30, 4. apríla 33 alebo 23. apríla 34; poslednej z možností sám dával prednosť. Gerhard Kroll vo svojej knihe *Po Ježišových stopách* usudzuje, že najpravdepodobnejším dátumom je 7. apríl 30. Podľa C. Humphreysa a W. D. Waddingtona (1990) v podvečer 3. apríla 33 v Jeruzaleme vyšiel Mesiach v splne sčasti v zatmení; toto zatmenie skončilo 51 minút po východe Mesiaca. Tento údaj sa zhoduje s evanjeliami (Mt 27,34; Mk 15,33; Lk 22,44), takže tento dátum (3. apríl 33) je pravdepodobne dňom Kristovej smrti na kríži. Ježišovo vzkriesenie by potom pripadalo na nedeľu 5. apríl 33.

Samozrejme treba brať do úvahy, že akékoľvek výpočty, ktoré sú v rozpore s údajmi uvedenými v Biblii, sú nepravdepodobné. Podľa Mt 12,40, kde sa píše: "Lebo ako bol Jonáš v bruchu veľryby tri dni a tri noci, tak bude i Syn človeka v srdci zeme tri dni a tri noci", musel

byť Kristus v zemi 3 dni a tri noci. A keďže vstal z mŕtvych v nedeľu skoro ráno (Mk 16,9: "A keď vstal z mŕtvych v nedeľu skoro ráno...") a musel byť v zemi tri dni a tri noci, a teda nemohol v žiadnom prípade zomrieť v piatok, ale v podvečer vo štvrtok. V židovskom zmyslení prvého storočia sa ale časť dňa chápala ako celý deň. Vzhľadom na to, že Ježiš bol v hrobe časť z piatku, celú sobotu a časť z nedele – môže sa chápať, že bol v hrobe tri dni. Iný argument, týkajúci sa piatku je, že podľa Mt 16,21 a Lk 9,22 Ježiš vstane na tretí deň alebo doslova tretieho dňa, a preto nemusel byť v hrobe plné tri dni a noci.

Veľká noc v rímskokatolíckej cirkvi

Veľká noc podľa rímskokatolíckej tradície sa začína vigíliou Nedele Vzkriesenia (ktorá završuje veľkonočné triduum Zelený štvrtok, Veľký piatok a Biela sobota) a trvá päťdesiat dní až do Turíc, slávnosti zostúpenia Ducha svätého. Prvý týždeň Veľkej noci sa nazýva Veľkonočná oktáva. 40. deň Veľkej noci je slávnosť Nanebovstúpenia Pána, ktorá pripomína Ježišov výstup zo zeme do neba a jeho oslávenie u Otca.

Pascha v gréckokatolíckej cirkvi

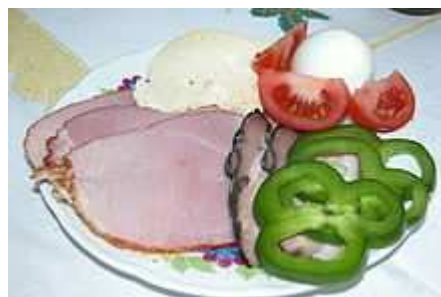
Požehnávanie paschálnych pokrmov

V gréckokatolíckej cirkvi sa Veľká noc tradične nazýva Pascha a je najväčším sviatkom cirkevného roka. Pasche predchádza Veľký týždeň (od Veľkého pondelka do Veľkej soboty). Najdôležitejšou bohoslužbou Paschy je utiereň vzkriesenia, ktorá sa slúži v nedeľu ešte pred východom slnka (na Slovensku a u východných Slovanov) alebo o polnoci zo soboty na nedeľu (na Balkáne). Pred ňou sa niekde zvykne slúžiť polnočnica, počas ktorej sa prenesie pláštenica zo stredu chrámu z katafalku (symbolického hrobu) na prestol (oltár), čo symbolizuje Kristovo vzkriesenie. Typickým obradom Nedele Paschy je aj posvätenie paschálnych (veľkonočných) pokrmov, ktoré sa väčšinou koná vonku pred chrámom. Na liturgii svätého Jána Zlatoústeho sa číta začiatok Evanjelia podľa sv. Jána v rozličných jazykoch. To symbolizuje, že radostná zvesť je určená všetkým národom. Obdobie Paschy trvá od Nedele vzkriesenia do stredy pred Nanebovstúpením Pána, teda 40 dní. V tomto období sa veriaci zdravia osobitným pozdravom *Christós voskrése! – Voístinu voskrése!* (po slovensky: *Kristus vstal zmŕtvych! – Skutočne vstal zmŕtvych!*) Osobitne slávnostným je prvý týždeň tohto obdobia, ktorý sa nazýva Svetlý týždeň.^[1] Tento týždeň platí voľnica.

Veľkonočné symboly

- **baránok** — symbol baránka sa nachádza už v predkresťanských tradíciách. V židovskej tradícii sa používal ako obetné zviera za hriechy. Zároveň židia na sviatok Paschy jedia baránka ako pripomienku svojho vyslobodenia z Egypta. V kresťanstve je baránok jedným zo symbolov Ježiša Krista, lebo obrazne podľa kresťanskej viery on je baránok obetovaný za spásu sveta.
- **kríž** — kríž je dnes najdôležitejším z kresťanských symbolov, pretože Kristus bol odsúdený na smrť ukrižovaním. Tento trest patril k trestom veľmi krutým a ponižujúcim.
- **ohň** — Veľkonočná bohoslužba sa začína zapálením veľkonočného ohňa, ktorý symbolizuje víťazstvo Ježiša Krista nad temnotou a smrťou. Od tohto ohňa sa potom zapalujú veľkonočné sviečky.
- **sviečka** — sviečka je v mnohých kultúrach chápaná ako znamenie života. Veľkonočná sviečka symbolizuje vzkrieseného Krista -- tento symbol pochádza zo starovekých osláv Veľkej noci, pri ktorých sa zapaluje sviečka (nazývaná tiež paškál) od ohňa. Takto zapálená sviečka sa v priebehu veľkonočnej bohoslužby ponára do vody na krst, je ozdobená znamením kríža a symbolmi Λ a Ω , t. j. začiatku a konca vekov, ktorými je Kristus. Táto sviečka sa potom zapaluje počas celého veľkonočného obdobia až do Turíc a pri každom krste, aby sa naznačilo, že krst patrí k Veľkej noci. Táto sviečka sa tiež zapaluje pri kresťanskom pohrebe na znamenie toho, že zosnulý rovnako ako Kristus, prešiel bránou smrti; a cirkev sa za neho modlí, aby vstal k novému životu s Bohom.

Tanier so šunkou, vajíčkom, hrudkou a zeleninou.

- **vajíčko** — pretože vajíčko obsahuje zárodok života, bolo v mnohých kultúrach symbolom plodnosti, života a vzkriesenia. V súvislosti s ľudovou tradíciou vznikol zvyk maľovať tieto vajíčka; dôvodom jedenia vajec na Veľkú noc bola zrejme aj skutočnosť, že vajcia sa nesmeli jesť v pôstnom období. V kresťanstve sa vajce

vykladá ako symbol zatvoreného hrobu, z ktorého vstal Kristus, ako symbol nesmrteľnosti.

- **zajačik** — aj keď mnoho nenáboženských tradícií má svoje korene v kresťanskej symbolike, niektoré veľkonočné symboly môžeme vystopovať až do predkresťanskej doby. Napríklad zajačik má pravdepodobne pôvod v pohanských rituáloch oslavujúcich príchod jari.
- **korbáč** — tento v niektorých regiónoch Slovenska dôverne známy symbol Veľkej noci má tiež pôvod v starých pohanských zvykoch.